

Vlaamse Toezichtcommissie
voor de verwerking van persoonsgegevens

Richtlijnen lesgeven via videoconferencing in onderwijs

Inhoud

Deze richtlijnen zijn bedoeld voor directies, ondersteunend personeel en onderwijzend personeel van Vlaamse onderwijsinstellingen van het leerplichtonderwijs, het deeltijds kunstonderwijs en het volwassenenonderwijs en voor ouders/opvoeders en leerlingen.

Ze behandelen online/hybride lesgeven en online/hybride (personeels)vergaderingen.

Context

Ten gevolge van de coronamaatregelen werd en wordt er veel meer gebruik gemaakt van digitaal lesgeven en andere elektronische vormen van communicatie op school.

Het gebruik van videoconferencing voor lesgeven biedt in de context van een pandemie zeker veel voordelen, maar er hangen ook bepaalde risico's aan vast.

De VTC wil algemene richtlijnen aanbieden voor lesgeven met videoconferencing om de persoonsgegevens **van leerkrachten en leerlingen** te beschermen die ook in niet-Corona tijden blijven gelden.

Het is mogelijk dat deze richtlijnen in de toekomst aangepast worden op basis van maatschappelijke en technologische evoluties of nieuwe inzichten.

Probleem

De meeste onderwijsinstellingen hebben al een of andere vorm van digitaal lesgeven aangeboden aan hun leerlingen. De daarvoor beschikbare platformen hebben elk hun voor- en nadelen wat het aanbieden van les- en vergadermogelijkheden betreft, maar ook wat de beveiliging van de informatie betreft die bewust of onbewust gedeeld wordt door leerkrachten en leerlingen en de directie.

Bovendien vraagt het gebruik van die toepassingen specifieke afspraken om de privacy van de gebruikers te beschermen.

Problemen die opduiken zijn bijvoorbeeld:

- het ongewild vrijgeven van privégegevens
- heimelijk capteren en bewaren van beelden en chat
- ongewenst deelnemen van derden
- aantasten van de integriteit van de leerkrachten
- cyberpesten
- overmatige controle.

Overmatige controle moet in ieder geval vermeden worden omdat dat een negatieve invloed kan hebben op de ontwikkeling van de leerling.

Dit is de informatie (*persoonsgegevens*) van leerlingen en leerkrachten die we willen beschermen:

- het beeld van de persoon
- de stem van de persoon
- de (privé)omgeving van de persoon
- informatie over de gezinsleden
- de inhoud van de communicatie (mondeling en via chat bv.) voor zover die informatie over personen inhoudt
- de handelingen van de persoon tijdens de les of het overleg
- uit de vorige elementen afgeleide informatie (vooral een profiel van de persoon)
- de prestaties van de leerlingen
- het gedrag van de persoon
- informatie over de religie van de persoon.

Tegenover het lesgeven in de klas is er bij video-lesgeven meer mogelijkheid om meer mensen te laten meekijken en om de beelden te bewaren en te verspreiden.

Wat gebruiken: het platform

De VTC heeft vernomen dat er onderwijsinstellingen zijn die platformen gebruiken waarvan in de pers verschillende incidenten aan bod zijn gekomen die aantoonen dat de platformen niet veilig waren (ook na enkele verbeteringen). Voor dergelijke platformen moet er gezocht worden naar alternatieven.

In het algemeen is er een probleem met de platformen die beheerd worden door bedrijven die niet aan de Europese regels voor gegevensbescherming (GDPR/AVG) voldoen, maar ook onder buitenlandse en minder strenge wetgeving vallen, zoals de Amerikaanse. Dit heeft de VTC al aangegeven in haar Richtlijnen bij gebruik van digitale middelen in onderwijs¹.

De VTC begrijpt dat in dringende omstandigheden in tijden van nood, de eisen minder streng kunnen zijn, maar iedereen moet begrijpen dat het dan om tijdelijke oplossingen gaat. Van zodra er weer wat normaliteit en ruimte is, moet er teruggeschakeld worden of moeten er strengere beschermingsmaatregelen worden uitgevoerd.

¹ <https://overheid.vlaanderen.be/advies-vtc-nr-2020/01>

MOGELIJKE PLATFORMEN

Voor een-op-een-gesprekken

We denken dan in eerste instantie aan de individuele begeleiding van de leerling, bijvoorbeeld door de CLB's, en overleg met de ouders van een leerling.

Kies een platform waarbij de data op een eigen (of in groep) en beveiligde server staan. Zet dit niet in een publieke *cloud*.

Voor de hele klas.

De beschikbare platformen maken bijna allemaal gebruik van een publiek *cloud*. Dit is te betreuren omdat alles wat gezegd en gezien wordt op die platformen potentieel door de beheerder van het platform (of zijn onderaannemer) bewaard wordt en/of doorgegeven wordt aan derden. Daarom wordt ten eerste best naar veiliger oplossingen gezocht op middellange termijn en ten tweede gebruik gemaakt van de betrouwbaarste oplossingen op de markt.

INSTELLINGEN

Accounts aanmaken

Gebruik geen privé e-mailadressen van leerling of personeel². Geef daarbij aan dat het enkel voor school mag gebruikt worden om latere problemen te voorkomen.

Blurren

Een platform dat het mogelijk maakt om minstens de achtergrond te blurren is aanbevolen. Zo geef je geen inkijk in thuissituaties.

De toestemming en transparantie

TRANSPARANTIE

Geheime opnames van beeld of geluid kunnen niet! Geheime transcriptie³ van wat er gezegd wordt, kan ook niet.

De VTC beveelt aan dat de onderwijsinstellingen hun beleid te formuleren zodat het voor iedereen duidelijk is waarom en wanneer er videolessen worden georganiseerd en wat daarbij wel en niet kan.

TOESTEMMING

Bij het begin van de COVID-19 pandemie moest alles geïmproviseerd worden en in die omstandigheden was het moeilijk tot onmogelijk om alle voorwaarden voor gegevensverwerking strikt toe te passen. De VTC neemt aan dat het recht op onderwijs in het kader van de pandemie primeert op het recht op afbeelding (van leerling en leerkracht).

² <https://www.gegevensbeschermingsautoriteit.be/privacy-op-de-werkvloer>

³ Automatische omzetting in tekst. MS Teams biedt dit al aan voor het Engels.

Van zodra de pandemie het online lesgeven niet meer vereist, moeten we opnieuw beslissen waarvoor deze manier van lesgeven al dan niet moet ingezet worden en wat de rechtsgrond ervan kan zijn. Daar kan nu best al over nagedacht worden.

Het recht op onderwijs kan alleen maar ingeroepen worden als video noodzakelijk is voor het lesgeven. De interpretatie van de noodzaak kan verschillen naargelang de context. In ieder geval is het nodig dat naar alternatieve vormen van lesgeven wordt gekeken. Ook een gediversifieerde manier van omgaan met video in de videolessen zelf is mogelijk.

Als video niet noodzakelijk is⁴, moet er een andere manier van lesgeven worden gebruikt of als je het toch wil doen op een andere basis, zoals toestemming.

Met een volwaardige vrije toestemming heb je een andere basis om persoonsgegevens te verzamelen en te gebruiken ('verwerken'). In de relatie leerling-school of personeelslid-werkgever, is het moeilijk om van een vrije toestemming te spreken. **De keuzemogelijkheid moet gefaciliteerd en bewaakt worden.** Het moet ook een geïnformeerde toestemming zijn, waarbij de mogelijke gevolgen van de toestemming duidelijk zijn. Het recht op onderwijs mag echter ook niet ondergraven worden door niet gemotiveerde afwijkingen van ouders of leerlingen.

Zoals in de Richtlijn "Foto's van kinderen in een schoolcontext"⁵ al werd duidelijk gemaakt, moet er een onderscheid gemaakt worden tussen een toestemming voor het maken van opnames en het verspreiden ervan, bijvoorbeeld via YouTube.

Hoe gebruiken: hoe ga je ermee om?

IEDEREEN

- altijd de mogelijkheid bieden om de achtergrond te *blurren* (of te vervangen door een fake achtergrond);
- opnames of transcriptie van een les of een vergadering niet verplichten; voor een vergadering kan die keuze individueel zijn;
- als beeld (of geluid) van personen niet nodig is voor de les of de vergadering, mag het niet gebruikt worden (*proportionaliteit*);
- gevoelige informatie van identificeerbare personen kan alleen op een platform dat geschikt is voor vertrouwelijke een-op-een gesprekken.

LEERKRACHT

- je kan er als leerkracht voor kiezen om niet volledig en voortdurend in beeld te komen;
- maak en bewaar enkel opnames van de leerlingen als het echt nodig is en afgesproken met kind en ouders
- in plaats van de leerlingen constant in beeld te brengen als controlemiddel, kunnen er vragen gesteld worden aan de leerlingen, berichten in de chat worden gezet en kunnen achteraf vragen over de les worden gesteld

⁴ Er zijn in ieder geval al signalen dat de leerstof beter opgenomen wordt bij fysieke lessen.

⁵ <https://overheid.vlaanderen.be/advies-vtc-nr-2019/10>

- als leerkracht kan je ook gebruik maken van andere (digitale) middelen⁶ en dat combineren met contactmomenten in het begin en op het einde van de les. Het gebruik van apps moet gemeld worden aan de directie.

PERSONEELSLID

- je kan ervoor kiezen om niet in beeld te komen (tenzij noodzaak aangetoond wordt);
- je kan kiezen voor geen geluidsopname.

KIND/JONGERE

- je kan ervoor kiezen om niet in beeld te komen (tenzij noodzaak aangetoond wordt);
- maak en bewaar enkel opnames als dat echt nodig is en afgesproken met de leerkracht.

OUDERS

- bewaken en stimuleren dat leerkracht en kind/jongere zich aan deze regels houdt;
- houden zichzelf aan de regels.

DIRECTIE

- zorgt voor een kader waarin de persoonsgegevens en privacy beschermd worden;
- volgt leerkrachten niet overmatig.

Bewaartermijn

Als er opnames werden gemaakt, moeten de persoonsgegevens gewist worden van zodra ze niet meer nuttig zijn. Daarvoor moeten strikte afspraken met de IT-leveranciers worden gemaakt.

Meer weten? Vragen?

Contacteer de functionaris voor gegevensbescherming (DPO) van je onderwijskoepel of lokaal bestuur. De onderwijskoepels hebben meegewerkt aan de totstandkoming van deze richtlijn.

Contacteer de Vlaamse Toezichtcommissie

<https://overheid.vlaanderen.be/vlaamse-toezichtcommissie>

Zie ook

Amerikaanse studie: <https://studentprivacycompass.org/videomandates/>

Website Gegevensbeschermingsautoriteit: <https://www.ikbeslis.be/ouders-leerkrachten/privacy-op-school/fotos-en-filmpjes-op-school>

⁶ Die andere middelen mogen natuurlijk niet intrusiever of onveiliger zijn. Bespreek dit met de verantwoordelijke voor informatieveiligheid of de functionaris van je onderwijskoepel.